

## תקופת זוימל

איגרות הראיה, חלק א עמ' ד' [איגרת ג', לרב לחיים ברלין, רבה של מוסקווא]  
זה מקרוב נתעוררתי לקרא עצרה לרבים מגדולי דורנו שי', לעשות יחד דבר קבוע וקיים ותועלת גדולה ללימוד תורה"ק, והוא להדפיס הש"ס בבלי כולו בפורמט קטן, כתבנית ספרי התנ"ך הקטנים הנדפסים בברלין ובליפציג, ובאותיות לא גדולות כאותיות המשניות עם פי' זרע ישראל הנדפס מחדש, ויעלה כל הש"ס לערך כרך קטן לא יותר מפי' שלשה כהתנ"ך ופחות מזה. וזה יהי' תועלת גדולה ונכבדה להרבות בקיאים בתלמוד בישראל, אשר על מחסור זה כבר צווחו קמאי דקמאי כמהר"ל מפראג ודכוותי', ועיקר הסיבה לזה הוא גודל התבנית של הש"ס.

איגרות הראיה, חלק א עמ' רמ [איגרת קפד לרב פנחס הכהן לינטופ]  
תקותיו של כבוד גאונו על אסיפות רבנים, הנן אצלי תמיד חלומות, שאין בהם כעת, לדאבון לבנו, אפילו קסם של יופי המעטר איזה דמיון נאה. בתרדמה עמוקה ישנים הם רועי עמנו, לא מרוע לב כי אם מחולשת נשמה, אשר לא טעמה ימים ושנים, וגם תקופות, מזון מחיה ומבריא באמת, שהוא רק המאור החי שבפנימיות אור העליון שבאור תורה. כשיתאספו לאסיפה לא ייחסו לעצמם שום קוצר דעת וחולשת רוח, ולא יאמינו לקול היחידים החמושים בזרע ד'. את שולחן האסיפה יעטרו בודאי באיזו חקירה של דבר הלכה, בענין קטן שבקטנים, מצד נושאו הפנימי, אלא שיהיה אולי גדול ורחב מצד עומק התחבולות הנדרשות לפתרונה, כמי שעושה "מכונה מאלפי אלפים ככרי זהב כדי לעשות מחט-ברזל אחת", או באיזה דבר אגדה שישבצו אותה ברעיונות של מוסר רצוף מן החיים, של קבלה מגומגמת או של פילוסופיה ישנה, ובזה יגדל עוד היסוד החנקי בהאטמוספירה הרבנית, ומכאוב חדש יולד לציריה הגדולים של כנסת ישראל, המתהפכת בחבליה.

מתוך שיר קינה 'הנבוך' בעקבות פטירת אשתו [תחילת פנקס 'אחרון בבוסק']

|                  |                 |               |
|------------------|-----------------|---------------|
| החמה הברה,       | עלי קדרה,       | ...אל האורה,  |
| ממנה אורה קרנים, | בחשכת התהום.    | האח, נצלתי,   |
| עלי קדרה,        | ...ומבור צלמות  | אשקוד בתורה,  |
| אי שמים!         | לחיים אשובה,    | שראות פניה לא |
| ...החמה הברה,    | מחשכת המות      | פללתי.....    |
| מלכת היום,       | לאור שמש האהובה |               |

מתוך ההקדמה ל"מדבר שור" [עמ' ה]  
אם הייתי מחזיק את חידושי בהלכה למועילים ונחוצים, כערך דברי אלה ודוגמתם שבאגדה, אולי הייתי מתאמץ לתן להם משפט הבכורה. אבל נפשי יודעת מאד, כי החידושים שהנם תחת ידי בעזה"י בכתובים בהלכה, אם כי יש בהם בע"ה הערות נכונות וסברות ישירות, אבל לא אוכל לחשב שסלולי איזו דרך חדשה שתועיל להתפתחות חלק הפלפול והחידוש בהלכה באופן רשום מהספרים שכבר רבו בע"ה. אמנם בחלק האגדה ובמקצת הדרוש, אף כי רק מעט עבדתי בו, אבל רואה אנכי בע"ה שדרכי דרך חדשה היא, אשר ברובי ספרי הדרוש כמעט לא ראיתי דוגמתה.

### מדבר שור / הדרוש החמשה עשר

הנה השלום והאחדות הוא דבר מועיל מאד בקיבוץ האנושי, ואשרי האומה שבין אנשיה שורר השלום. אבל בכל האומות שעיקר מגמתן הצלחת עוה"ז, אין השלום תכלית עצמית ומכוונת בראשונה להן, כי אם הוא אמצעי מוכשר מאד להפיק חפץ השגת כל חפץ לבבן. אך לא כן חלק יעקב, תכלית השלום שאנו צריכים להיות רודפים אחריו אינה מפני שעל ידו יתוקן חפצנו, רק עוד למעלה מזה הרבה כי השלום אצלנו תכלית עצמית מכוונת. כי כל חפץ לבנו אינו כי אם לזכות לקרבת אלהינו ית"ש, והוא אינו משרה שכינתו כי אם כשהשלום בישראל, וכדחז"ל: אימתי שמי נקרא עליהם כשהם אגודה אחת, שנאמר: "ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל".

והנה על פי הבדל זה שבין רדיפת השלום של ישראל לרדיפת השלום של כל העמים, יצא עוד הבדל. כי השלום כולל שני ענינים, שלום במעשה, ושלום במחשבה. השלום במעשה הוא שיפעל כל אחד לטובת רעהו כראוי ומכל שכן לטובת הכלל, והשלום במחשבה שיהיה נתון בלבו ונפשו לאהבת אחיו ועמו. אף ששניהם דרושים אצל כל עם ולשון כי מבלעדי השלום שבמחשבה לא יעמוד השלום המעשי ויבולע אל הקיבוץ מאד, אבל אצל כל האומות שמטרת השלום אינה כי אם להשיג ההצלחה הזמנית ברב יתרון, אין העיקר אצלן כי אם השלום המעשי, ואין השלום המחשבי נחוץ להן כי אם בתור טפל להשלום המעשי. מה שאין כן בישראל, שתכלית השלום בהם היא בשביל השראת שמו ית' עליהם, והשראת קדושתו ית' על ישראל באה בעיקר על ידי התאחדות נפשות ישראל בלבבם, עיקר התכלית של השלום הוא השלום המחשבי אלא שהשלום המעשי נחוץ כדי לחזק את השלום המחשבי...

על כן אצל כל העמים כשצריכים להתאחד לאיזה ענין, הלא בהכרח מתחילה צריך לספור בפרטות כדי לדעת מה יעלה מהתאחדות כל הפרטים. אין המספר מנגד

כלל אל התכלית של התאחדותם, שגם תכלית ההתאחדות היא שיקבל כל יחיד את הטוב. אבל אצל ישראל תכלית מה שהפרטים מתאחדים היא שיטב אל הכלל, כי כל מגמת נפשנו איננה בטובות הפרטיות רק שיהיה הכלל מוצלח, בהדברים העליונים ובכבוד כלל ישראל, אם כן תכלית המנין הפרטי חוזרת אל הכלל לא אל הפרט...

העולה מדברינו, שלשה עקרין הם, מבדילים בין שלום של ישראל לשלום של אוה"ע:

(א) השלום של ישראל תכליתו רק השלום עצמו, ושל אוה"ע הוא אמצעי לתועלת, (ב) השלום של ישראל מפני כך המחשבה עיקרית בו, ושל אוה"ע המעשה עיקרי, (ג) השלום של ישראל תכליתו לטובת הכלל, ושל אוה"ע היא שיחזור לסוף לטובת כל יחיד.

ונרמזו שלשתם בשקלים: "העשיר לא ירבה" להורות שהתכלית אינה התועלת כי אם ההתאחדות, שמצד התועלת היוצאת ירבה העשיר ויוצאת התועלת גם כן, "מחצית השקל" שנשארה מחצית השני' במחשבה להורות שהשלום שבמחשבה ובלב תכלית הוא בפ"ע. מה שהמחצית היא גם כן מנין לעצמו כולל, להורות כי גם כונת הפרט תהי' לתועלת הכלל, על כן גם בפרטו אתה מוצא מספר עשר שהוא כללי, והוא במעשה גם במחשבה, ע"כ עשרים גרה השקל השלם שהמחשבה מצטרפת.

ושלשת הגדרים הללו, המגדירים ביחוד שלומם של ישראל, רמוזים הם במקראי קודש אלה: "שאלו שלום ירושלם ישליו אהביך, יהי שלום בחילך שלווה בארמנותיך, למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, למען בית ד' אלהינו אבקשה טוב לך". אמר כי שלו' ירושלים עיקר התכלית הוא השלום ולא שהוא אמצעי למטרות אחרות, ע"כ ע"י "שאלו שלום ירושלים, ישליו אהביך", שכבר הם שלווים ושקטים כמי שמצא מטרותו שהוא שלו, מה שאין כן מי ששם השלום למטרה להשיג על ידו חפצי לבבו עדיין אינו שלו

במה שמצא שלום. והנה נשלם הגדר הראשון שהשלום בישראל תכלית עצמית מצד עצמו, מפני שכל כונתנו היא כדי שיהי' שם השי"ת ששמו שלום נקרא עלינו וזה אנו מוצאים בעצם השלום וכמו שיתבאר. ומזה יוצא שעיקר השלום הדרוש הוא השלום הפנימי היינו המחשבי, לא כשאר אומות שעיקר השלום הדרוש להן הוא השלום המעשי שהוא חיצוני וניכר בחוץ, אבל בישראל עיקר השלום הוא ש"יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך" בפנים ובלב ובמחשבה. והגדר השלישי הוא שהשלום יהיה מבוקש לטובת הכלל, לא בשביל כונת

המשכת טובת כל יחיד בפ"ע רק למען הכלל כולו, וז"ש: "למען אחי ורעי" הגוי כולו "אדברה נא שלום בך". ואמר טעם אלה שלשת הגדרים משום שאין תכלית המבוקשת של כלל עדת ישראל מטרה גשמית ותכלית בהמית כי אם למען שיהי' שמו של הקב"ה נקרא עלינו שהוא "המלך שהשלום שלו", ושתהי' שורה בביהמ"ק שכינתו ית'. וז"ש "למען בית ד' אלהינו אבקשה טוב לך", והטוב של בית ד' הוא שתהי' הקדושה חופפת עליו, והוא השלום בעצמו מלך שהשלום שלו, ע"כ הוא בעצמו הוא התכלית והחותם.